

נא לא להוציא מביהכ"נ עד יום ב'
ואם בדעת הגבאים לגונוזו במוצ"ש,
ניתן לקחת במוצ"ש.

דבררי ההיחם

דרשות ומאמרים
מלאים וגדושים בדבקות ואהבת ה'
מלווים בסיפורים מלהיבי הנפש
על סדר

ראה

◆ מידת הרחמנות ◆

נכתב בעזרת החונן לאדם דעת
על ידי
יוסף חיים ב"ר דניאל זצ"ל אליהו

לעילוי נשמת
הרה"ג ר' אברהם בן חנה אלחדד זצ"ל
נלב"ע כ"ט אב תשע"ח
ת.נ.צ.ב.ה

כל הזכויות שמורות

למחבר

לפרטים

054-8428679

לקבלת החוברת ניתן לשלוח
בקשה לכתובת המייל:

D0548428679@gmail.com

וכן ניתן להוריד דרך אתר דרשו

ראה

מידת הרחמנות

כִּי תִשְׁמַע בְּאַחַת עֲרִיף אֲשֶׁר יִי אֱלֹהֶיךָ נִתֵּן לְךָ לְשֹׁבֵת שָׁם לֵאמֹר: יֵצְאוּ
אֲנָשִׁים בְּנֵי בְלִיעַל מִקֶּרְבְּךָ וַיִּדְיָחוּ אֶת יֹשְׁבֵי עִירָם לֵאמֹר גִּלְכָה וְנַעֲבֹדָה אֱלֹהִים
אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא יִדְעֶתֶם: וְדַרְשֵׁת וְחִקְרֵת וְשִׁאלֵת הֵיטֵב וְהִנֵּה אִמֶת נִכּוֹן הַדָּבָר
נַעֲשֶׂתָה הַתּוֹעֵבָה הַזֹּאת בְּקִרְבְּךָ: הֲכֵה תִּפֶּה אֶת יֹשְׁבֵי הָעִיר הַהוּא לְפִי חֲרֹב הַחֲרָם
אֹתָהּ וְאֵת כָּל אֲשֶׁר בָּהּ וְאֵת בְּהֵמָתָהּ לְפִי חֲרֹב: וְאֵת כָּל שְׁלֵלָהּ תִּקְבֹּץ אֶל תּוֹךְ
רַחֲבָה וְשִׂרְפֵת בְּאֵשׁ אֶת הָעִיר וְאֵת כָּל שְׁלֵלָהּ כְּלִיל לֵי י אֱלֹהֶיךָ וְהִיתָה תַל עוֹלָם
לֹא תִבְנֶה עוֹד: וְלֹא יִדְבַק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֲרָם לְמַעַן יֵשׁוּב יִי מִחֲרוֹן אַפּוֹ
וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרַחֲמֶךָ וְהִרְבֶּךָ כֹּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְתָּיִךָ: (דברים יג יג-יח)

המרחם על הבריות

אמרו רבותינו בגמרא (שבת קנא:): תניא רבן גמליאל ברבי אומר:
"וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרַחֲמֶךָ וְהִרְבֶּךָ" כל המרחם על הבריות – מרחמין
עליו מן השמים, וכל שאינו מרחם על הבריות – אין מרחמין עליו מן
השמים.

מהיכן מצאו חז"ל ללמוד מכאן שכל המרחם על הבריות מרחמים
עליו מן השמים וכל מי שאינו מרחם על הבריות אין מרחמים עליו מן
השמים?

הדברים יתבארו על פי ביאור של האור החיים הק' כאן וז"ל: ונתן לך רחמים ורחמך. כוונת מאמר זה כאן, לפי שצוה על עיר הנדחת שיהרגו כל העיר לפי חרב, ואפילו בהמתם, מעשה הזה יוליד טבע האכזריות בלב האדם, כמו שספרו לנו הישמעאלים כת הרוצחים במאמר המלך, כי יש להם חשק גדול בשעה שהורגים אדם, ונכרתה מהם שורש הרחמים והיו לאכזר, והבחינה עצמה תהיה נשרשת ברוצחי עיר הנדחת, לזה אמר להם, הבטחה שיתן להם ה' רחמים, הגם שהטבע יוליד בהם האכזריות, מקור הרחמים ישפיע בהם כח הרחמים מחדש, לבטל כח האכזריות שנולד בהם מכח המעשה.

ואומרו 'ורחמך', העיר בזה, שכל זמן שהאדם הוא בגדר טבע אכזרי, כמו כן יתנהג ה' עמו, שאין ה' מרחם אלא לרחמן: עכ"ל.

מבאר האור החיים הק', שלאחר שיהרגו את אנשי עיר הנדחת ישתרש בקרבם מידת האכזריות, ולכן מבטיח הקב"ה שהוא יטע בהם מחדש את מידת הרחמנות.

העיר על כך המשגיח דליקווד רבי מתתיהו סלומון שליט"א יש להבין לכאורה לשם מה נצרך שהקב"ה יתן להם רחמים, וכמו שכתוב "ונתן לך רחמים" ורק אז 'ורחמך' הלא לא מדובר כאן ברוצחים אכזריים בטבע, אלא במי שנעשה אכזר בכדי לקיים את מצות ה', ואם כן מדוע נצרך היה לשנות את טבעם של המשתתפים בשריפת עיר הנדחת, הלא זוהי מצות ה' והמשפט לאלוקים הוא, ואם כן בכוחו גם לרחם על האכזר אם עשה זאת בכדי לקיים מצות ה'?

דהיינו שישארו בטבעם אכזריים, ולמרות זאת הקב"ה ירחם עליהם, כי טבע האכזריות בא להם מכח שעשו רצון קונם?

אלא רואים מכאן, כי חוק חקק הקב"ה בהנהגת מידותיו, שלא לרחם אלא על מי שמרחם על הבריות, ועל כן, כאשר רצה הקב"ה לרחם על מקיימי המצוה של ביעור עיר הנדחת, הוא העדיף להעניק להם את מידת הרחמים, וכך יוכל לרחם עליהם, מאשר לשנות את טבע הבריאה לרחם על מי שבטבעו נעשה אכזר, אפילו שזה מחמת המצוה.

הצינור שלך לישועה מהקב"ה

והוסיף על כך את דברי רבי אליהו לופיאן זצ"ל (לב אליהו בראשית עמ' קיט) אמרו חז"ל: (זוהר הקדוש בראשית דף כג) כאשר הקב"ה רואה שמידת הדין מתוחה על האדם מפני עוונותיו, שולח הוא לביתו עני שירחם עליו, ובזה זוכה שמרחמים עליו מן השמים מידה כנגד מידה, וזהו ונתן לך רחמים, כלומר שיתן בלבך שתרחם על העני, ועל ידי זה, 'ורחמך' שהקב"ה ירחם עליך בעבור זאת, כי במידה שאדם מודד מודדין לו.

ועל פי דברי הזוה"ק רואים שאין הענין של ונתן לך רחמים ורחמך דבר הנוגע רק לאנשי עיר הנדחת, אלא הוראה כללית ביחס להנהגת השי"ת עם בריותיו, שכאשר מדת הדין מתוחה על האדם, ורוצה הקב"ה לסלק את מדת הדין, שולח לאדם הזדמנות לעשות מעשה של רחמים, כזו שיוכל לזכותו ולרחם עליו, ומעתה לב מי לא יחרד כאשר נקראת לפתחו ומזדמנת לו ההזדמנות לעשות צדקה או חסד, צריך לחשוש ולפחד שמא יש בזה סימן משמים שמידת הדין מתוחה עליו, ואשר על כן שולחים לו הזדמנות לרחם על הבריות.

הרב שטיינמן זצ"ל הביא על כך את מ"ש הגר"א באבני אליהו בסידור הגר"א בסוף ברכת השיבנו לבאר את הגמרא במגילה (יב:): למה נקרא מרדכי בן קיש? שהקיש על דלתי רחמים.

ויש להבין למה נאמר דלתי רחמים בלשון רבים וכי כמה דלתות יש? ועוד יש להבין באיזה זכות הוא הקיש?

וביאר: הגמ' אומרת כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים, שתי דלתות ברא הקב"ה, אחת בלבו של האדם, ואחת בלב השמים, וכאשר מקיש בדלת התחתית ברחמיו על הבריות, נפתחים דלתות שמים. ע"כ.

וזהו ביאור הפסוק גַּמְלַל נַפְשׁוֹ אִישׁ חֶסֶד (משלי יא יז) אדם שעושה חסד ומרחם על השני, גומל חסד עם נפש עצמו.

וסיפר המשגיח דליקווד רבי מתתיהו סלומון שליט"א (מאמרים על התומר דבורה) ששמע פעם בימי הסליחות מרבי אליהו לופיאן זצ"ל

שאמר בזה"ל: אנחנו אומרים בסוף הסליחות, מכניסי רחמים הכניסו רחמינו לפני בעל הרחמים. ושאל מי הם מכניסי רחמים האלו?

ואמר: דעו לכם, כי אותו משולח שדפק על הדלת שלך אתמול מאוחר בלילה, וסרבת לקבל אותו, או אותו חבר שנגש אליך אתמול בבית המדרש שתסביר לו דבר הקשה לו, ואמרת לו שאין לך זמן, אלו היו השלוחים להיות מכניסי רחמים של בקשת רחמים שלך היום, ומה עשיתם להם?! גרשתם אותם מעל פניכם, ועכשיו אתם צועקים מכניסי רחמים הכניסו רחמינו לפני בעל הרחמים!?!

כך בדיוק ממש יש לנו לראות את הנהגת ה' אתנו בבירור, שכל הזדמנות של רחמים הבא לידינו, נחטוף אותה מיד, כי היא שלוחה לנו עתה מן השמים כדי לדחות מעלינו את מדת הדין.

הרבה פעמים קורה שמישהו פונה אלינו בבקשת עזרה ואין אנו מבינים מדוע הוא בחר לבקש את העזרה דוק מאיתנו, ובפרט כאשר לפעמים מדובר בבקשת עזרה בנושא שאינו בתחום המומחיות שלנו, ובדרך כלל במקרים כאלו, רגילים לשלוח אותו לבקש העזרה ממי שמתמצא יותר בתחום המדובר, וכאן יש להתעורר לאור מה שנתבאר דצריך לחשוב, שלא על חינם הוא בא לבקש את עזרתי, אלא שיתכן שהוא המלאך של רחמים שלי, ולכן הקב"ה הכניס בלבו את המחשבה לבוא ולבקש את עזרתי, ואז צריך להשתדל ולהתאמץ לעזור לו ואפילו אם אין הדבר בתחום שאני מבין בו, מכל מקום יש לדאוג לטפל בענינו ולערב גורמים נוספים המתמחים בענין הנדרש, ולא לשלוח אותו לכתובת אחרת ואח"כ לשכוח מן הענין מבלי להתענין מה עלה בגורלו של האיש הזקוק לעזרה.

כמו כן הרבה פעמים בשעה של בקשת עזרה וסיוע, חושב האדם מדוע אני צריך להידרש לענין יותר מאחרים, והתשובה למחשבה זו היא, שאם באו לבקש אותך, יש כאן השגחה פרטית שהקב"ה הכניס בלבו לבקש אותך, מפני שזהו ענין השייך והנוגע אליך, לטובתך ולהצלחתך, אל תדחה אותו לאחרים, זהו המלאך של רחמים שלך אל תדחה אותו מעליך.

וזאת עלנו לזכור תמיד, העני העומד בפתח ומבקש ממך עזרה, הוא הצינור של השפע הבא ממידת הרחמים עבורך, ועל ידי שתרחם עליו ירחמו גם עליך מן השמים.

מעשה אירע בעיר לודו' היה שם חסיד גור אחד, שהשכיר את דירתו, ולשוכר לא היה לו מהיכן לשלם, עד שהמשכיר איים עליו להוציאו מן הדירה.

הנושא עשה רעש בלודו' והיה לענין המדובר שם.

הגיע חג השבועות, והחסיד נסע אל האדמו"ר רבי אברהם מרדכי מגור בעל האמרי אמת (בנו של רבי יהודה ליב השפת אמת) זצ"ל לוורשא.

כאשר נכנס החסיד להקביל את פני רבו, פנה אליו האמרי אמת וגער בו בצורה נמרצת, השמועה הגיע אליו כבר מקודם לכן, שככה לא מתנהגים, וככה לא עושים לאדם ששכר דירה, ולפתע הורע מזלו ואין לו מהיכן לשלם?

שאל החסיד את רבו האמרי אמת, רבי אינני מבין, וכי אני לבד צריך לדאוג לשוכר ולהפסיד את דמי שכירותי? לודו' היא עיר המלאה בחסידי גור, יעשו מגבית בין כולם לדאוג לשוכר, וגם אני כמובן אשתתף ואתן חלקי, אבל מדוע עלי לשאת לבדי את כל הנזק ולהפסיד דמי השכירות!!!

ענה לו האמרי אמת, אם הקב"ה שלח את השוכר לשכור את הדירה ממך, אזי זוהי המצוה שלך ואין לאחרים חלק איתך, אם הקב"ה גילגל את כל הענין על ידך, שהאיש הזה ישכור את הדירה שלך, משמע שהקב"ה מחפש את הרחמים שלך.

הוסיף האמרי אמת והביא ראיה לדבריו, מהדין של עבד של שני שותפים, ואחד השותפים שחרר אותו, ועכשיו הוא חצי עבד וחצי בן חורין, דאיתא בגמ' (בבא בתרא י"ג.). דלישא שפחה אינו יכול כי הוא חצי בן חורין, ולישא אשה בת חורין גם אינו יכול כי הוא חצי עבד. והרי התורה אמרה לא תוהו בראה, אלא לשבת יצרה, שעל האדם מוטל לישא אשה ולהביא ילדים, לכן כופין את האדון שלו לשחרר,

את חצי העבדות שתלוי בו, וכותב לו האדון שטר ומשחרר אותו ויוצא לחרות.

ולכאורה שאל האמרי אמת, מדוע בשביל שהחצי עבד יוכל לישא אשה, צריך האדון לבד להפסיד? יש לו חצי עבד שמשרת אותו, עובד אצלו, למה שיפסיד, שיעשו מגבית ויאספו כסף ויתנו כסף לאדון שלו על ההפסד שנגרם לו, שכל הציבור ישתתפו במצוה זו של העבד?

אלא רואים מכאן, דמכיון שהדבר אירע אצלו, שיש לו חצי עבד חצי בן חורין, בהכרח שזהו ענין הנוגע לו, והוא המחוייב בדבר. כי הקב"ה מחפש את הרחמים שלך דוקא, ולכן גילגל וסיבב הענין על ידך דוקא.

אל כל הזדמנות של עשיית רחמים, צריך להתיחס כאל מציאת אוצר יקר, אשר על ידו אפשר לזכות בדבר היקר מכל, רחמי השם יתברך, ונתן לך רחמים ורחמך, כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים.

מידה כנגד מידה

כתב הרמח"ל בספרו מסילת ישרים וז"ל: ואמרו עוד (שבת קנא:): ונתן לך רחמים ורחמך, כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים, הקב"ה מודד מידה כנגד מידה, ומי שעושה חסד ומרחם על הבריות, גם בדינו ירחמוהו וימחלו לו עוונותיו בדרך חסד, זה מה שאמרו חז"ל (ראש השנה יז.) למי נושא עוון? למי שעובר על פשע, ומי שאינו רוצה להעביר על מידותיו, או אינו רוצה לגמול חסד, גם עליו לא ירחמו ולא יעשו עמו חסד.

וכן נלמד מהמעשה בגמרא (בבא מציעא פה.) על רבי שהיה לו יסורים קשים, שעל ידי מעשה באו ועל ידי מעשה הלכו.

מספרת הגמרא על ידי מעשה באו, שהיו לוקחים עגל לשחיטה ובדרך רץ העגל לרבי, והכניס את ראשו בכסותו של רבי, והיה בוכה שירחם עליו, אמר לו רבי, לך כי לכך נוצרת, אמרו ברקיע הואיל והוא לא מרחם על הבריות, יבואו עליו יסורין.

ועל ידי מעשה הלכו, יום אחד היתה שפחתו מנקה את ביתו והיתה תופסת עכברים ומשליכה אותם, אמר לה תעזבי אותם לנפשם ורחמיו על כל מעשיו כתוב. אמרו בשמים, הואיל והוא מרחם על הבריות, נרחם עליו ע"כ.

נראה שאין זה מחמת עונש על מעשיו, אלא הנהגה שכך התנהגו איתו בשמים במידת הדין, מחמת שהוא התנהג עם העגל במידת הדין, שאמר לו, כי לכך נוצרת, גם כך התנהגו איתו מהשמים במידת הדין, במידה כנגד מידה, וקיבל כאבי שיניים, וכשריחם על העכברים התנהגו איתו בשמים במידת הרחמנות, ופסקו לו הכאבים.

דהיינו האדם בעצמו קובע בהתנהגותו בעולם הזה, כיצד יתנהגו איתו מהשמים, כמ"ש ה' צִלְףֶּךָ עַל יַד יְמִינֶךָ (תהלים קכא ה), כמו שהצל עושה בדיוק מה שהאדם עושה, כך הקב"ה הוא צל של האדם, אם האדם מתנהג במידת הדין כך מתנהגים איתו בשמים וכן להפך.

וכך כותב רבי חיים שמואלביץ (שיחות מוסר מאמר לח תשל"ב) ונתבונן נא בדבר: רבי זכה לתואר רבינו הקדוש, תואר שלא מצינו על שום אדם בעולם, ועיין בהקדמת הרמב"ם לפירוש המשניות שכתב עליו והיה יחיד בדורו, ואחד בזמנו, איש שנמצאו בו כל החמודות והמדות הטובות, עד שזכה אצל אנשי דורו לקרותו רבינו הקדוש, ושמו יהודה, והיה בחכמה ובמעלה בתכליתם, כמו שאמרו מימות משה רבינו ועד רבי לא ראינו תורה וגדולה במקום אחד, והיה בתכלית החסידות והענוה, והרחקת התענוגים, כמו שאמרו משמת רבי בטלה ענוה ויראת חטא וכו' יעו"ש, ועל ידו נשתמרה תורה בישראל, ע"י שחיבר המשנה.

וכל זה לא הועיל לו להינצל מן היסורים הנוראים שלקה, משום דלא קא מרחם, וכל זה כמ"ש דאין הדבר בבחינת עונש, אלא מהלך הדברים כך הוא, דמאן דלא קא מרחם לא מרחמין עליה, ולכן אע"פ שכבר עברו עליו כמה יום הכיפורים, ולדעת רבי הרי יום הכיפורים מכפר אף בלא תשובה, לא נפטר מן היסורים, כי הם אינם בגדר עונש, אלא כתוצאה מהתנהגותו בעולם הזה.

הרי להדיא שזו סגולה בדוקה, כיון שנרחם ירחמו עלינו מן השמים.

אמרו רבותינו במדרש (בראשית רבה לג ג) טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו (תהלים קמה, ט), רבי תנחומא ורבי אבא בר אבין בשם רב אחא, למחר שנת בצרת באה והבריות מרחמין אלו על אלו, והקדוש ברוך הוא מתמלא עליהן רחמים.

בימיו של רבי תנחומא היו צריכים ישראל לגשם, באו לרבי תנחומא וביקשו ממנו לגזור תענית, גזר תענית שלשה ימים ולא ירד מטר, נכנס לבית המדרש ודרש: בני התמלאו רחמים אלו על אלו והקדוש ברוך הוא מתמלא עליכם רחמים.

והנה בזמן שהיו מחלקים צדקה לעניים, ראו אדם אחד נותן מעות לגרושתו. באו לרבי תנחומא ואמרו לו: רבי אנחנו עוסקים לתת צדקה כדי שה' ירחם עלינו ויוריד גשם, והנה ראינו אדם אחד, שחשוד שעושה עבירה, ראינו אותו נותן כסף לגרושתו ויש כאן חשש לדבר עבירה (עיין כתובות כח)

שלח רבי תנחומא לקרוא לאיש ולגרושתו, והביאם לתוך הציבור אמר לו רבי תנחומא מה היא לך זו?

אמר לו גרושתי היא. אמר לו מפני מה נתת לה מעות? אמר לו רבי ראיתי אותה בצרה והתמלאתי עליה רחמים. באותה שעה הגביה רבי תנחומא פניו כלפי מעלה ואמר רבון כל העולמים מה אם זה שאין לה עליו מזונות ראה אותה בצרה ונתמלא עליה רחמים, אתה שכתוב בך (תהלים קמה, ח): חנון ורחום, ואנו בני ידידיך בני אברהם יצחק ויעקב על אחת כמה וכמה שנתמלא עלינו רחמים, מיד ירדו גשמים ונתרנה העולם.

בתלמוד ירושלמי (תענית פרק א הלכה ד) מובא כמה מעשים שלא ירדו גשמים, והודיעו לחכמי ישראל בחלום שרק אם אדם פלוני יתפלל על הגשמים ירד גשם, ולמרות שאותם אנשים היו אנשים פשוטים, מכל מקום מחמת הרחמנות שהיתה בהם, יכלו הם להוריד גשם, כי זו היא מידה כנגד מידה, אדם שיש בו את מידת הרחמנות, ה' שומע את תפילתו לרחם על עם ישראל.

מסופר שם שבאחת השנים היו זקוקין עם ישראל לגשם, ונאמר לחכמים בחלום, כי אם יתפלל פלוני משכיר החמורים עבור הגשם אז ירדו גשמי ברכה.

קראו לו החכמים, ושאלוהו מה מלאכתך? השיב להם שהוא 'חמר'.

שאלו אותו החכמים אם עשה פעם מעשה טוב במיוחד? סיפר להם שבאחד הימים באה אשה וביקשה לשכור את החמור, וראיתי שהיא עצובה ובוכה, שאלתי אותה מדוע היא עצובה? ענתה האשה שהרומאים השליכו את בעלה לבית אסורים, כי לא שילם להם את המסים שדרשו, ועתה מסרבים הם לשחררו כל עוד לא יקבלו את כל הכסף.

ולכן בדעתה להשכיר עצמה לעבירה, כדי שיהיה לה כסף.

סיפר החמר: רחמתי על האשה ומכרתי את החמור, ואת הכסף שקבלתי תמורת החמור נתתי לאשה, כדי שתפדה את בעלה.

אמרו לו החכמים, רצוננו שתתפלל עם הצבור בעד ירידת גשמים וראוי אתה שתתפלל ותענה, וכשסיים החמר את תפלתו נפתחו ארובות השמים וירדו גשמי ברכה. עיי"ש.

*

היה מעשה בזמנינו, אחד מגדולי מרביצי התורה שבדורנו, לקה ל"ע ביסורים קשים.

כאשר הלך לדרוש בתלמידי חכמים מובהקים, שיסדרו לו את סדר העבודה מדוע באים אליו יסורים רבים, הוא קיבל מרוב גדולי הדור רק עידוד, וכן קיבל הסבר שמצבו, נסיון הוא, האם יעמוד ביסורים וימשיך בתפקידו בהרבצת התורה גם במצבים קשים כאלו.

אולם כשהגיע לשאול בעצתו של המקובל רבי עקיבא רבינוביץ שליט"א (בנו של רבי בנימין זצ"ל חבר בד"ץ העדה החרדית ירושלים) ביקש ממנו לראות את חידושו ומאמריו שמוסר לפני הרבים...

אמר לו הרב שהינו דורש ותובע את הצבור במידת הדין, אף שהוא צודק בדבריו, ברם המשתמש במידת הדין הרי זה מהלכו

וקביעתו בחיים, לכן לא פלא הוא, שגם הבורא עולם מתנהג עמו מידה כנגד מידה במידת הדין.

ר' עקיבא רבינוביץ הפנה את אותו תלמיד חכם ללמוד את שער ז' מהספר 'שערי אורה' המדבר על ענין זה, להסתכל על העולם בראיה חיובית בזוית של חסד ולא בזוית של דין.

וז"ל: ודע כי למעלה מכל אלו המחנות, ולמעלה מבית דין הגדול הנקרא 'אלוקים' שהוא אלוקים אמת, יושבת מידת הרחמים הגמורה שאין בה תערובת דין בעולם, אלא כולם רחמים וחסד וחמלה וחנינה מבלי צד דין שבעולם, והמידה הזאת מרחמת אע"פ שאין הבריות ראויות לרחמים, ונותנת מתנת חיים, ועל זה הדרך היו הצדיקים והחסידים יודעים דרך המידה הזאת, ובעת הצרה היו מתכוונים אליה והיו מצילין את העולם מכמה צרות. עכ"ל.

*

על דברי הגמרא (שבת קנא:) כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים וכל שאינו מרחם על הבריות אין מרחמין עליו מן השמים אמרו על כך משל למה הדבר דומה, לאב ובנו שהיו גרים יחדיו, והאב היה זקן מאוד, ובנו היה יוצא מדי יום לעבוד, כדי להביא את המחיה לביתם.

והנה הגיע החורף, והקור בחוץ עז ביותר, ולהם רק מעיל אחד, התחילו האב ובנו להתווכח ביניהם למי מגיע המעיל, האב טוען תראה בני יקרי, אני אדם זקן, ואם ח"ו אתקרר, יהיה קשה לי מאוד לחזור לבריאותי, לכן מגיע לי המעיל, ואילו הבן טוען כנגדו, אבל הרי אני יוצא מחוץ לבית, לקור העז, ואם ח"ו אתקרר ואחלה לא יהיה מי שיביא לך פרנסה ומחיה לקיומך, והרי אתה סוף סוף בתוך הבית ותוכל להסתדר יותר ממני.

וכך כל אחד ניסה להצדיק ולהסביר את עצמו, ולא הגיעו לעמק השווה, לכן החליטו ללכת לרב העיר שיכריע בנדון.

בהגיעם לרב העיר סיפרו לו את טענותיהם, וכל אחד טען לי מגיע המעיל, ושטח את טענותיו לפני הרב.

ביקש מהם הרב, תשובו למחרת, ונראה מה לעשות.

והנה בלילה שעלה האב על יצועיו החל להרהר, באמת מסכן הבן שלי, יוצא הוא לעבודה, ודואג לי לפרנסה, ודאי שהוא קודם לי במעיל. והנה הבן גם הוא כשעלה לישון הרהר בדעתו, אני צעיר לימים בכוחי לסבול את הקור, אבל אבי הן זקן הוא, ואם הוא יתקרר זה סכנת נפשות.

והנה למחרת כשהגיעו האב ובנו לרב, אמר האב שהוא חוזר בו ממה שאמר אתמול, והוא בחפץ לב רוצה שבנו יקח את המעיל, אך הבן טען לעומתו שגם הוא חוזר בו ממה שאמר אתמול, ואין לו שום ספק שהמעיל שייך לאביו.

וכך התחילו לטעון ולהתווכח, האב עם הבן בטענות הפוכות, האב טוען כי המעיל מגיע לבן, והבן טוען כי המעיל מגיע לאב. ולאחר שלא הצליחו להגיע לעמק השווה.

ביקש הרב מאשתו להביא לו מעיל הנמצא בארונו, נתן להם אותו ואמר: בבקשה קחו לכם מעיל זה, ויהיה לכל אחד מכם מעיל. שמחו אותם אנשים והודו לרב מקרב ליבם על המתנה שהצילה אותם מויכוחם הקשה.

לפני שהלכו לדרכם פנו האב והבן לרב, הרי כבר אתמול ידעת שיש לך מעיל בארון הבגדים, אם כן לשם מה הטרחת אותנו לבוא שוב אליך, ורק היום לתת אותו?

השיב להם הרב, אתמול שראיתי שכל אחד חושב רק על עצמו על 'האגואיזם' שלו העיקר אני, אז גם אני לא רציתי לתת את המעיל שלי, אבל כשהגעתם היום וכל אחד הראה שאכפת לו מהשני, העיקר חברי, אני כבר אסתדר, אז גם לי היה חשק ושמחה לתת לכם את המעיל שלי.

כך גם כן אומר הקדוש ברוך הוא, כשאדם יעזור לחברו יסייע לו במה שהוא יכול, הן בעזרה גשמית והן בעזרה רוחנית, מרחם על הבריות, אז גם אני אתן לו מעל ומעבר, מרחמין עליו מן השמים.

אבל כשהוא חושב רק על עצמו, לא אכפת לו משכנו, מחברו מקרוביו
אומר הקדוש ברוך הוא, אף אני אנהג עמו כמעשיו.

סיפר הרב יחיאל מיכל שטרן שליט"א רב שכונת עזרת
תורה מזה כחמישים שנה וחיבר כבר כמאה ספרים בכל
מקצועות התורה.

מצבי הרפואי נחשב היה לקשה, המחלה התגלתה אצלי
'במעיי הגס' והרופאים היו פסימיים בדבריהם על אודות דרך
הריפוי האפשרית, או נכון יותר הכמעט בלתי אפשרית.

שלושה רופאים בכירים ששמם הולך לפנייהם בתחום
קבעו שעלי לעבור ניתוח סבוך, שככל הנראה להם, הרי שהוא
ישנה לחלוטין את איכות חיי, בשל הצורך לכרות את האבר
הנגוע.

מבחינתי האישית מדובר היה באסון, לא ראיתי עצמי מנהל
חיים תקינים לאחר הניתוח, מאידך היתה חובה מוחלטת
לעבור את הניתוח שכן בלעדיו לא יכולתי להמשיך לחיות.

כשהבנתי שאין ברירה, קבעתי תור לניתוח, ככל שהתקרב
המועד, המתח בקרבי הלך וגבר, חששתי מאוד מהתוצאות.

בליל שבת האחרון שלפני הניתוח חלמתי חלום מפתיע, בו
הופיע אדם שאותו ראיתי לאחרונה 42 שנה קודם לכן, באותם
ימים לפני 42 שנה הייתי נוהג ללכת לבקר קשישים גלמודים
בבתי האבות שהיו באותה עת בירושלים, הייתי בזמנו קרוב
מאוד לצדיק רבי אריה לוין שהתפרסם בזכות מעשי החסד
שלו, בעקבותיו הלכתי לבקר בבתי אבות.

באחד הימים בביקורי במושב זקנים הבחנתי בקשיש יהודי
שיושב וכולו גונח ומתייסר, שאלתיו מה יש לך? בתחילה לא
רצה לומר לי, והפצרתי בו, וענה לי שכבר כמה ימים אין לו
יציאת מעיים, וזה גורם לו ייסורים נוראיים.

ניגשתי מיד לאחות שהיתה במקום, ואמרתי, יושב אצלכם אדם שמזה מספר ימים לא התפנה ואתם לא עושים דבר בנושא?

היא השיבה שמדובר בבעיה סבוכה שרק בבית החולים ניתן לטפל בה, והדבר כרוך בעלות כספית, הבעיה הוסיפה, שפנינו לילדיו ואמרנו להם שייקחו את אביהם לבית החולים שם יטפלו בו, הילדים מסרבים וטוענים כי על בית האבות לדאוג לטיפול, ואם יש צורך גם לממן את הטיפול בבית החולים, הנהלת בית האבות מצידה מסרבת, והאב הקשיש נותר סובל וכואב.

החלטתי לעשות מעשה, הזמנתי אמבולנס ולקחתי את הקשיש לבית החולים, הרופאים טיפלו בו, יום למחרת כבר יכול היה לחזור אל בית האבות.

אני זוכר כיצד לפני שיצאנו מבית החולים ניגש אלי הרופא ונזף בי על ההזנחה באבא, עוד יום אחד היית ממתין ולבו היה נפגע, הוא היה נפטר אמר לי בקול חמור, כיון שחששתי לחילול ה' הסברתי לו שבאתי בהתנדבות ומדובר באדם זר בעבורי.

באותם ימים הייתי אברך כולל, קבלתי מלגה של 500 לירות לחודש, האמבולנס והטיפול הרפואי עלו לי 300 לירות.

פניתי להנהלת בית האבות ושאלתי לזהות בני משפחתו של הקשיש, התברר לי שמדובר באדם מכובד, אב למשפחה ידועה, גם היום.

אגב פניתי לילדיו של הקשיש, וספרתי להם מה שאירע, ובקשתי מהם את החזר ההוצאות שהיו לי, הם בתגובה, טענו שאינם מבינים מדוע התערבתי בדבר שאיננו מענייני, שכן לדעתם תפקיד בית האבות הוא לדאוג לטיפול רפואי לחוסים בו, ולכן אינם סבורים שעליהם לממן את ההתנדבות שלי, שלדעתם היה בית האבות צריך לעשות.

השבתי להם שאין כל בעיה, ובחודש הקרוב אסתדר רק עם 200 לירות למחייתי ולמחית בני ביתי.

חלפו מספר שבועות בכל פעם שהייתי מבקר את הקשיש, הוא הודה לו מעומק הלב על החסד שעשיתי עמו.

באחד מהביקורים מספר הרב שטרן, הבחנתי ששוב הוא כאוב, בירור קצר העלה שהבעיה חזרה על עצמה, כמו גם הוויכוח בין ילדיו להנהלת בית האבות, החלטתי לעשות כפי שנהגתי קודם לכן, ושוב הזמנתי אמבולנס הבאתי אותו לבית חולים, ושילמתי את כל ההוצאות, הקשיש טופל והוחזר לבית האבות לאחר שהוטב לו.

המעשה הזה חזר על עצמו 5-6 פעמים עד שבפעם האחרונה שלחו בניו את אחד החתנים לשלם לי עבור ההוצאות של אותה הפעם, מאז הם טיפלו בבעיה של אביהם.

אני שכחתי לחלוטין מאותו מעשה חסד, והנה חלפו 42 שנה ובליל שבת האחרון שלפני הניתוח, האיש מופיע בחלומי, ואומר לי נודעה לי הצרה שבה אתה מצוי בימים אלה, באתי לפני בית דין של מעלה וטענתי בפניהם, למידה כנגד מידה, שהרי גם אני הייתי חולה בחולי מעיים, ואתה הוא זה שדאגת לריפויי, והוצאת לשם כך חלק נכבד ממשכורתך, ואני מבקש שירחמו עליך בזכות שריחמת עלי.

בבית דין של מעלה הכירו בצדקת טענותי, ובאתי לבשר לך שתיכנס לניתוח ותצא ממנו מבלי שחייך ישתנו.

האיש הסתלק ואני התעוררתי, זכרתי היטב את החלום, ואת דמות דיוקנו, וחשתי שמדובר בחלום אמת, הבנתי שהניתוח יצליח ולא אצטרך לשנות כלל את אורחות חיי.

מאותו הרגע ירדה עלי השלווה, הילדים שלי שבאו שעות אחדות לאחר מכן, מצאו אבא שונה לחלוטין מזה שעזבו בליל שבת, הייתי רגוע לחלוטין, שרתי זמירות שבת ושמחת השבת ניכרה על פניי, הם שאלו מה אירע? וסיפרתי להם על אודות החלום, אמרתי שאני בטוח שהכל יתקיים.

ציינתי באוזניהם באותה שבת, שזה הפירוש של הנאמר בתפילה "כי זוכר כל הנשכחות אתה" גם מעשה חסד שנשכח מהאדם, הקב"ה משלם עבורו את השכר לעושהו, גם אם אדם אינו רואה את התמורה מיד, הרי שבבוא העת הוא יקבל את השכר.

הניתוח עבר בהצלחה כפי שהובטח לי בחלום, אני זוכר את שלושת הרופאים שהגיעו אלי לאחר הניתוח והודו כי אירע לי נס, הם ציינו כי נדהמו לגלות שעל אף המחלה, אין צורך לקטוע אברים חיוניים להמשך תפקוד הגוף ככל אדם.

עד כאן סיפורו המפעים של הרב שטרן שליט"א וממנו למדנו כי המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים גם לאחר 42 שנה.

סיפר הרב חיים קרייזוירט זצ"ל רבה הראשי של אנטוורפן שבבלגיה כיצד ניצל ממות בזמן השואה האיומה.

בגיל 17 שימשתי כראש ישיבה בוורשא, בישיבה של האדמו"ר מפיאסעצנא זצ"ל בעל חובת התלמידים, והיה לי חדר עם מיטה אחת.

ששה שבועות אחרי שהגרמנים ימ"ש פלשו לווארשא, הצלחתי בחסדי הבורא יתברך לברוח ממקומי ולעבור לצד הרוסי, ממש תוך סיכון חיי, ומשם להמלט לליטא המדינה, כשהגעתי לליטא הלכתי לקובנה והתקבלתי בתור תלמיד מן השורה אצל ר' שמעון שקאפ זצ"ל.

והנה באמצע מסלול מנוסתי מוורשא במלחמת העולם השנייה, נסעתי בעגלה יחד עם עוד יהודי, גם נסעו בעגלה כמה נשים יהודיות, זה היה באמצע החורף הראשון של המלחמה, הגרמנים עצרו את העגלה, את הנשים שחררו מיד.

הם פנו ליהודי השני שהיה בעגלה ושאלו אותו, אתה יהודי? הוא ענה שהוא קתולי והוא השתחרר.

בשו"ע איתא שבמקרה כזה הדין הוא שיהרג ואל יעבור.

אח"כ ניגשו אלי, עדיין לא גדל אצלי זקן, ושאלו גם אותי אם אני יהודי? והשבתי כן. והורו לי להמתין במקום.

ידעתי שחיי בסכנה כי כל יהודי אשר נתפס דינו נחרץ לאלתר, וללא עוררין בצעו את פסקם, ונפל עלי פחד נוראי להישאר איתם לבד, ואמרתי אז לעצמי, אולי אגלה שגם הראשון יהודי, כדי לא להישאר לבד, אך מיד תפסתי את עצמי הרי דבר זה אסור, הרי אסור למסור יהודי לגויים. ואני תמיד מודה לרבש"ע שעמדתי בנסיון הזה ויתכן שנשארתי בחיים בזכות דבר זה.

אי אפשר להסביר בדידות נוראה להישאר לבד עם רוצחים כאלה, ולא למסור את היהודי כרוך היה בנסיון גדול מאוד.

הם כמובן כהרגלם האשימו אותי שאני מרגל, וכך הוכנסתי למפקדה המקומית. וגזרו עלי דין מות.

בדרכי שיכולה היתה להיות דרכי האחרונה, זכרתי היטב את מאמר חז"ל כך מקובלני מבית אבי אבא, אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים, שפתאום הפכה עבורי מתאורטית למציאותית, התחזקתי בלבי ונשאתי תפילה חרישית לבורא כל העולמים, שירחמני אלקים, להצילני ה' לעזרתי חושה, יבשו ויחפרו מבקשי נפשי יפנו אחר, ויכלמו חפצי רעתי.

כמובן שמילים לא העזתי להוציא מפיו, ורק לבי השיח תפילה לפני המקום, כאשר אני מבקש מיודע מחשבות להותיר את החיים לשלל, כאשר לזכותי תזקף מצוה הגדולה ששימשתי במסירות עצומה את הרב הישיש ר' ישעי'לה משנה זצ"ל.

הרב הישיש ר' ישעי'לה משנה זצ"ל (הוא נקרא משנה מפני שהיה גורס משניות בעל פה) תלמיד חכם, זקן וסגי נהור בן אחר בן לרבי יחיאל מיכל מזלוטשוב זצ"ל התגורר בווארשא של הימים

ההם, ובגיטאות הצפופים כאשר כבר לא היו מקומות איכלוס נאותים, יכול היה הדבר להשפיע על בריאותו של הישיש.

האדמו"ר מגראדז'יסק הרב ר' ישראל שפירא הי"ד שלח אותו להתחלק איתי בחדר המגורים, מה שהוא לא ידע, זה שבחדרי הקטון היתה רק מיטה אחת ואין בו מקום לשתיים. גם ר' ישעיה'לה עצמו שכאמור היה סגי נהור לא ידע זאת, מפני שלא ראה את המיטה היחידה, רק ידע שקיבל מיטה להניח עליה את גופו החלוש.

משך כל זמן שהתגוררנו יחד בחדר, למשך מספר שבועות ישן הוא על המיטה, ואנכי ישנתי על הארץ הקשה והקרירה.

לא התלוננתי על המצב שנוצר, ועשיתי זאת מתוך הערכה לגדלות רוחו, גם הקפדתי לדאוג לרווחתו בכל אשר נצרך אליו, חשתי כי זכות רבתי נפלה בחבלי, לשמשו במסירות של ממש, לה זכיתי עד ליום הסתלקותו.

כשעמדתי אז במפקדה לפני הגסטפו, עלתה בי מחשבה שאני רוצה לנצל עכשיו את זכות המצוה שקיימתי בשעתו, עם ר' ישעיה'לע משנה, ולהישאר בחיים.

אך סיימתי לחשוב מחשבה זו, פתאום אמר הגסטפו תגידו לאותו 'וורמאכט' זה היה חייל מהצבא שהיו קצת יותר נינוחים ופחות קשוחים, שאיני רוצה שהגופה תשכב כאן, מאוס עלי לראות כאן יהודים מתים בתוך המפקדה. ודיבר בבזיון ובזלזול, והורה שיקחו אותי ליער ושם להוציא לפועל את פסק הדין חלילה.

החייל לקח אותי ליער, בדרך התחלתי להכנס אתו לשיחה, וראה זה פלא הוא ענה והתייחס אלי בצורה אנושית, ובתוך כדי שיחה התאונן על מצבו, הוא והסביר גם אני בן אדם עם רגשות, השארתי אשה ושלושה ילדים בגרמניה, ואיני יודע אם אראה אותם שוב, תוך כדי הביאני ליער וירה לאויר, כדי שהממונים עליו יחשבו שקיים את הפקודה והוציא את זממם, ופקד עלי לברוח מיד.

דבר זה ארע בדיוק בו ברגע שעלתה על דעתי המחשבה
ההיא לנצל עכשיו את זכות המצוה שקיימתי בשעתו עם ר'
ישעי'לע משנה, ואני בטוח שר' ישעי'לע משנה הצילני מידם.
בזכות הרחמנות שעשיתי עם רבי ישעי'לה הקב"ה ריחם עלי.

(לימים סיפר שבאותו הלילה תפסו אותי עוד פעם יחד עם עוד יהודים
שהכניסו את כולם לבית הכלא, ואמרו לנו שעומדים לשרוף את כל בית
הכלא, והודיעו שעשרה איש יכולים להימלט מהמקום ורק הם ינצלו, כמובן
שהחל דוחק גדול בתקוה להיות מהעשרה ראשונים, בסופו של דבר אותם
עשרה אנשים שהצליחו להמלט נורו מיידית ע"י הגרמנים.

אחר כך הם העלו את המקום באש, ובכל זאת היו אנשים שהצליחו
להמלט אחד מהם הייתי אני. אותו לילה היה נדמה עלי כשבעים שנה,
ובאותו הלילה רצו להרוג אותי שלושה פעמים, אך ב"ה נצלתי מהם.)

החסיד הרב ישראל קליין זצ"ל היה יהודי ניצול שואה שעבר
שם שבעת מדורי גהינום, ועמד בכולם בגבורה וזכה לשרוד
ולהמנות בין המעטים שנשארו בארץ החיים.

באחד הפעמים סיפר סיפור מפעים, ואמר שהוא תולה את
זכות השארותו בחיים מהתופת, בזכות סיפור זה. ומעשה
שהיה כך היה.

באחד הימים פגשתי במחנה העבודה הנאצי, יהודי חלוש
ותשוש שהיה נפוח מרעב ל"ע על סף גסיסה, שככל הנראה
זה כמה ימים שלא בא שום דבר מאכל אל פיו, ועמד בשארית
כוחותיו האחרונים על יד פח אשפה גדול שבקצה המחנה,
ונבר וחיפש בתוכו, אולי יעלו בידו שירים של אוכל.

כל האוכל במחנה העבודה היה בבחינת שירים, והוא
חיפש אולי יעלו בידו שירים מן השירים.

רחמי נכמרו על אותו יהודי אומלל, על השפל הנורא של
איש ישראל קדוש, שבקושי מחזיק נשמתו באפיו, נגשתי אליו
ברוב חמלה ואהבה, ושאלתי אותו, אמור נא יהודי במה אוכל
לעזור לך? היהודי המסכן הופתע לגלות מעט רחמים וחנינה

בתוך ים אדיר של אכזריות שטנית, והתנכרות מוחלטת, וענה בלחישה כשבקושי מצליח להניע שפתיו, משהו לאכול...

הצטערתי מאד שלא היה בידי כלום, ואף אני הייתי עמו באותו צרה, הרעב כמעט הוריד אותנו מדעתנו, אך ליבי יצא מקרבי למראה איש ישראל המתייסר.

פניתי אפוא אל האיש וכה אמרתי לו, ראה נא אחי יקירי, אהובי כנפשי, לדאבוני אין לי כלום ממש, אף לא גרגר אחד להצלתך, הלא שנינו יחדיו כאן נתונים באותה סירה, ובאותה צרה, אבל דבר אחד אני כן יכול להעניק לה, ואף בשפע רב, אהבה עזה ושופעת לב, שאף על היותך איש ישראל, ועל שאתה יהודי כמוני, ונשמותינו אחת הם.

ותיכף תפסתי לאותו מסכן בשתי ידיי, וחיבקתי ונשקתי אותו באהבה עזה ועצומה, עד ששנינו בכינו ברוב דמעות והתרגשות, ותוך כדי בכיה אני זועק לו: אני אוהב אותך, אתה יהודי, אני אוהב אותך, כך עמדו שנינו יחדיו, מתרפקים זה בזרועות זה, ומוצאים לעצמינו פיסה של אנושיות ורחמים בתוככי הגיהנום הנורא.

לאחר מכן לפני שעזבתי אותו, אמרתי לו, שוב, תדע נאמנה שאף כאן בשפלות היותר גדולה של ישראל, הקב"ה אוהב אותנו, כי אנחנו בני יקרים ואהובים שלו.

והנה לפלא גדול היה, שמכח אותה אהבה גדולה וחמימות הלב, התאזר עוז אותו יהודי שהיה כבר ממש על סף מוות, ומכח אותו חיזוק עצום שנטעתי בו, החזיק מעמד עד שהגיע איזה דבר מאכל לפיו, ומאז כמו נכרתה ברית אהבה בינינו, והיינו חברים קרובים בדם ונפש כל ימות הזעם, ויחדיו עמדנו בכל הגזירות הקשות, כשאנו מחזקים זה את זה.

ושנינו יחד שרדנו את התופת, ונשארנו בארצות החיים בחסדי השם יתברך הנאמנים, והקמנו ב"ה משפחות גדולות וענפות, בדור התקומה שלאחר המלחמה, מכאן ראיתי סיים רבי ישראל את סיפורו שכשמרחמים ואוהבים איש ישראל

באמת ובתמים, הרי זה ממתיק כל הדינים הקשים, כמ"ש (שבת קנא:): כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים, וכל שאינו מרחם על הבריות אין מרחמין עליו מן השמים.

אני תולה את נס הצלתי, בזכות אותה אהבה ורחמים שהיתה בינינו במחנות, בזכות זה ניצלנו ושרדנו לחיים.

רבי נתן וכטפויגל זצ"ל סיפר, באחד מלילות חודש אלול, גם הסבא מקלם רבי שמחה זיסל זצ"ל על משכבו וחלם חלום.

בחלומו שמע, כי רבנו יונה מגיע לעיר קלם, והנה יוצא כרוז ומכריז, כי בשעה פלונית הוא ישא דברים בבית הכנסת המרכזי.

בשעה היעודה באו כל יהודי העיירה לבית הכנסת, ללא יוצא מהכלל, שכן מי יוכל לשער מתי תזדמן לפניהם האפשרות לשמוע שיחת מוסר מפי רבנו יונה, בכבודו ובעצמו, ועוד בימי אלול?

בשל ההד העצום על מאורע נדיר זה, החליט ועד הקהילה להציב שומר בפתח האולם, ולהכניס רק אנשים המוכרים כבעלי מעלה.

להמונים הסקרניים, ייחדו מקומות מסביב לאתר, בתקווה שיעלה בידם לשמוע לכל הפחות את הד קולו של רבנו יונה.

גם הסבא מקלם היה שם כמובן, אולם בהגיעו עצר אותו שומר הסף, ושאלו לשמו? משנענה ואמר אני שמחה זיסל מקלם, ענה לו השומר, אינני מכיר.

בימים כתיקונם יתכן שהסבא היה נמנע מלהזדהות בתארים לפני שומר הפתח מחשש יוהרה, אבל הפעם לא נראה שבכוונתו לוותר, עזות קדושה מילאה את לבו, וכי לשמוע את רבנו יונה ולחזות בזיו פניו הקדושות מלתא זוטרתא היא? כלום ניתן לוותר על מעמד שכזה?

הסבא מנסה איפוא להזכיר לשומר הפתח את אבותיו הגדולים, את רבו הגדול רבי ישראל מסלנט, אך גם זה לא מועיל.

על רבי ישראל סלנטר אכן שמעתי מגיב שומר הפתח, אך על תלמידו שמחה זיסל לא שמעתי מעולם, לפתע שואל אותו השומר, האם יש לך קרובי משפחה נוספים?

הסבא החל לפרט, אני אבא של נחום ולוול, מיד ניכרה הבעת התפעלות על פני השומר, אבא של נחום ולוול? זה כבר משהו אחר הוא אומר, ועל אתר הוא מכניס אותו לאולם, בשלב זה הקיץ הסבא משנתו והנה חלום.

כשהוא נרגש ונסער עד עמקי נשמתו שלח וקרא מיד לבנו רבי נחום, לשאול מה זה ועל מה זה? איזו זכות נפלה בחלקו שבעטיה נענה שומר הפתח והסכים להכניסו לדרשתו של רבנו יונה?

רבי נחום אמר שאיננו יודע דבר, אך לאחר שהסבא גזר עליו בכבוד אב, שיספר לו על מעשיו האחרונים, הוא שקע בהרהורים עד שנזכר במעשה.

מזה תקופה ארוכה הוא הולך כשלרגליו זוג נעלים קרועות ובלויות, אשר רב בהם הפרום על הקיים. פעם אחת נזדמן אצל סנדלר העיירה וראה אצלו זוג נעלים חזקות ומשובחות המוצעות למכירה, אך דא עקא, מה יעשה ואין בידו פרוטה לפרטה. בו ביום החל רבי נחום לחסוך פרוטה לפרוטה, סכום לסכום, עד שאסף סכום הראוי. הוא שם פעמיו לסנדלר ורכש את הנעלים, מעתה סוף סוף יוכל ללכת בנעלים מתאימות למעמדו, ויועילו לו בביקוריו אצל הגבירים.

למחרת לאחר לילה סוער ומושלג במיוחד, שמע נחום דפיקות בדלת, פתח וראה עני המחזר על הפתחים, אביון מרוד שגם בגדים ראויים לכסות את עצמו בקור הנורא לא היו מנת חלקו, רבי נחום הכניסו אל ביתו, כבדו כיאה וכראוי, הושיט לו מתת יד הגונה, וסבור היה לשלחו לשלום, אלא שטרם יצא

ההלך, העיף רבי נחום מבט לרגלי העני, ונדהם לראות כי הן חשופות לגמרי, העני הולך יחף בשלג ובקור, ורגליו חבולות ושרוטות ואף כתמי דם לא נעדרים מהן.

כאשר הבחין העני במבטיו הנדהמים, הסביר כי אין לו אמצעים ואינו יכול להרשות לעצמו לרכוש נעלים.

רבי נחום לא היסס, ועל אתר לקח את נעליו החדשות בהן השקיע את מיטב כספו, ומסרן לעני במתנה גמורה.

בנו של הסבא השתתק בסיום סיפורו, ואביו הגדול הנהן בראשו לעומתו, וטפח לו טפיחה של חיבה על כתפו, עתה היו רזי החלום נהירים ובהירים לו, ראוי היה המעשה כדי לזכות את בעליו להכנס לשיעורו של רבנו יונה, ואף לזכות את אביו הגדול עמו.

לא עמדו לו לסבא מקלם ידיעותיו העצומות בתורה ובחכמת המוסר, לא עמדה לו זכות העמדת תלמידים גדולים, תפילותיו וכל פועלו הרב בזה העולם, אלא זכות היותו אביו של רבי נחום המרחם על בריותיו של הקב"ה, כי כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים.

זרעו של אברהם אבינו הם רהמנים

בנביא שמואל (ב פרק כא) מסופר, שהיה רעב בימי דוד במשך שלש שנים, ואומרת הגמרא (יבמות עח): בשנה הראשונה של הבצורת, אמר להם דוד לעם ישראל: שמא יש בכם עובדי עבודה זרה, ולכן לא יורד גשם? שהרי כתיב (דבריסיא טז-יז) וְעַבְדְּתֶם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אֵף יי' בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר? בדקו בני ישראל ולא מצאו ביניהם, עובדי עבודה זרה.

בשנה השניה של הבצורת, אמר להם דוד לבני ישראל: שמא יש בכם עוברי עבירה של עריות? שהרי כתיב: (ירמיהו ג ג) וַיִּמְנְעוּ רַבְבִּים, וּמִלְקוֹשׁ לֹא הָיָה, וּמִצַּח אִשָּׁה זוֹנָה הָיָה לָךְ מֵאֲנֵת הַכָּלִים: בדקו בני ישראל ולא מצאו עוברי עבירה ביניהם.

בשנה השלישית אמר להם דוד לבני ישראל: שמא יש בכם אנשים שנודרים בפני רבים לתת צדקה ולא נותנים, שהרי כתיב: נְשִׂאִים וְרוּחַ וְגִשְׁם אֵין אִישׁ מִתְהַלֵּל בְּמַתַּת שְׁקָר: (משלי כה יד) בדקו בני ישראל ולא מצאו.

אמר דוד אין הדבר תלוי אלא בי, שאל דוד באורים ותומים, כמ"ש (שמואל ב כא א) וַיְהִי רָעַב בְּיָמַי דָּוִד שְׁלֹשׁ שָׁנִים שָׁנָה אַחֲרֵי שָׁנָה וַיִּבְקֹשׁ דָּוִד אֶת פְּנֵי יי' וַיֹּאמֶר יי' אֶל שָׂאוּל וְאֶל בֵּית הַדְּמִים עַל אֲשֶׁר הִמִּית אֶת הַגְּבַעִנִים:

אומרת הגמרא: "אל שֶׂאוּל וְאֶל בֵּית הַדְּמִים" אמרו לו מפני שני דברים הגשמים נעצרו.

א' על שֶׂאוּל שלא נספד כהלכה. ב' על הריגת הגבעונים.

על שֶׂאוּל שלא נספד כהלכה. מסופר בנביא כשבאו הפלשתים להלחם עם ישראל בגלבוע, שֶׂאוּל פחד וירא לנפשו, מפני שלא היה לו את מי לשֶׂאוּל האם ינצחו במלחמה או לא, שהרי שמואל הנביא נפטר, ובאורים ותומים לא ענו לו, לכן הלך לאשה בעלת אוב, שתעלה לו באוב את שמואל הנביא כדי לשֶׂאוּל אותו האם לצאת למלחמה או לא.

כמ"ש (שמואל א כח) וַיֵּרָא שְׂאוּל אֶת מַחְנֵה פְּלִשְׁתִּים וַיֵּרָא וַיַּחֲרֹד לְבוֹ מָאֵד: וַיִּשְׂאֵל שְׂאוּל בַּיַּי' וְלֹא עָנָהוּ יי' גַּם בְּחַלְמוֹת גַּם בְּאִוְרִים גַּם בְּנְבִיאִים: וַיֹּאמֶר שְׂאוּל לְעַבְדֵּיו בְּקִשׁוּ לִי אִשָּׁת בְּעַלְת אֹב וְאֶלְכָה אֵלֶיהָ וְאֶדְרְשָׁה בָּהּ וּגּו' וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה אֶת מִי אֶעֱלֶה לָּךְ וַיֹּאמֶר אֶת שְׂמוּאֵל הָעֲלֵי לִי: וּגּו' וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל שְׂאוּל לָמָּה הִרְגַּזְתָּנִי לְהַעֲלוֹת אֶתִּי? וַיֹּאמֶר שְׂאוּל צַר לִי מָאֵד וּפְלִשְׁתִּים נִלְחָמִים בִּי וְאֱלֹהִים סָר מֵעָלַי וְלֹא עֲנֵנִי עוֹד גַּם בְּיַד הַנְּבִיאִים גַּם בְּחַלְמוֹת וְאֶקְרָא לָּךְ לְהוֹדִיעַנִי מֶה אֶעֱשֶׂה: וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל וְלָמָּה תִּשְׁאַלְנִי וַיִּי' סָר מֵעָלֶיךָ, וַיִּקְרַע יי' אֶת הַמַּמְלָכָה מִדָּוִד וַיִּתְּנָה לְרָעָף לְדָוִד: כַּאֲשֶׁר לֹא שָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יי' וְלֹא עָשִׂיתָ חֲרוֹן אַפּוֹ בְּעַמְלֶק עַל כֵּן הִדְּבַר הַזֶּה עָשָׂה לָּךְ יי' הַיּוֹם הַזֶּה: וַיִּתֵּן יי' גַּם אֶת יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ בְּיַד פְּלִשְׁתִּים, וּמָחָר אֲתָה וּבְנֵיךָ עִמִּי, גַּם אֶת מַחְנֵה יִשְׂרָאֵל יִתֵּן יי' בְּיַד פְּלִשְׁתִּים:

שמואל הנביא אמר לו, שמחר בקרב עם הפלשתים הוא ימות עם ג' בניו ובכך הוא יזכה לגן עדן כמ"ש: ומחר אתה ובניך עמי ואמרו חז"ל (ברכות יב:) עימי במחיצתי.

ואכן כך היה, שאול נפל בקרב כמ"ש (פרק לא) ופלשתים נלחמים בישראל וינסו אנשי ישראל מפני פלשתים ויפלו חללים בהר הגלבוע: ותכבד המלחמה אל שאול וימצאהו המורים אנשים בקשת ויחל מאד מהמורים: ויאמר שאול לנשא כליו שלף חרבך ודקרני בה פן יבואו הערלים האלה ודקרני והתעללו בי ולא אבה נשא כליו פי ירא מאד ויקח שאול את החרב ויפל עליה: (המצודת דוד מבאר, ששאול לא מת על ידי עצמו, אלא הגם שנפל על החרב, היה קרוב למות ובא העמלקי והרג אותו כמבואר בשמואל ב א י מה שהעמלקי סיפר לדוד. אמנם ברד"ק ביאר ששאול הרג את עצמו, ואין בזה משום מאבד עצמו לדעת, א' כי שמואל אמר לו שבמלחמה הזאת הוא ימות. ב' כבר לא היה לו להיכן לברוח, והיו קרובים להרוג אותו ואם היו תופסים אותו היו מתעללים בו קודם שיהרגו אותו, לכן אמר שאול מוטב שאמית את עצמי ולא אפול ביד הפלשתים, ומה שהעמלקי סיפר לדוד שהוא הרגו, אפשר שמצא אותו מת ובא להתפאר בפני דוד שהוא הרגו.)

וימת שאול ושלשת בניו ונשא כליו גם כל אנשיו ביום ההוא יחדו: ויראו אנשי ישראל אשר בעבר העמק ואשר בעבר הירדן כי נסו אנשי ישראל וכי מתו שאול ובניו ויעזבו את הערים וינסו ויבאו פלשתים וישבו בהן:

כשהפלשתים ראו ששאול מת, לקחו את גופתו, סיבבו אותה בארץ פלשתים, ולבסוף תלו אותה בחומת בית שאן, כמ"ש: ויהי ממחרת ויבאו פלשתים לפשט את החללים וימצאו את שאול ואת שלשת בניו נפלים בהר הגלבוע: ויכרתו את ראשו ויפשיטו את כליו וישלחו בארץ פלשתים סביב לבשר בית עצביהם ואת העם: וישימו את כליו בית עשתרות ואת גויתו תקעו בחומת בית שן:

כששמעו על כך אנשי יושבי גלעד, הגיעו באישון לילה בהחבא לחטוף את הגופות של שאול ובניו, ולהביאם לקבר ישראל. כמ"ש (דברי הימים א פרק י) וישמעו כל יביש גלעד את כל אשר עשו פלשתים לשאול: ויקומו כל איש חיל וישאו את גופת שאול ואת גופת בניו ויביאום בישה ויקברו את עצמותיהם תחת האלה ביבש ויצומו שבעת ימים:

לאחר שלושה ימים, נודע לדוד המלך על מות שאול, כתיב (שמואל ב א) וַיִּחְזַק דָּוִד בְּבִגְדָיו וַיִּקְרָעם וְגַם כָּל הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ: וַיִּסְפְּדוּ וַיִּבְכוּ וַיִּצְמוּ עַד הָעֶרֶב עַל שָׂאוֹל וְעַל יְהוֹנָתָן בְּנוֹ וְעַל עַם יִי' וְעַל בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי נָפְלוּ בַּחֶרֶב:

אם כן הקבורה היתה בהחבא, וגם לא נספד לפי כבודו, כי רק דוד ואנשיו הספידו אותו. וזה היה אחת הסיבות שהיה רעב בימי דוד במשך שלוש שנים.

הסיבה השניה היא, "וְאֵל בֵּית הַדְּמִים" בגלל שאול שהמית את הגבעונים.

מסופר בנביא (יהושע ט) שכאשר כבשו ישראל את הארץ נצטוו להשמיד את כל העמים שהיו בארץ. כמ"ש (דברים כ טז-יח) רַק מֵעָרֵי הָעַמִּים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר יִי' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה לֹא תַחֲיֶיהָ כָּל נִשְׁמָה: כִּי תַחַרֵּם תַּחֲרִימם תַּחֲתֵי וְהָאֲמָרִי הַכְּנַעֲנִי וְהַפְּרָזִי הַחִוִּי וְהַיְבוּסִי כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ יִי' אֱלֹהֶיךָ: לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא יִלְמְדוּ אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת כְּכֹל תּוֹעֲבֹתֵם אֲשֶׁר עָשׂוּ לְאֱלֹהֵיהֶם וַחֲטָאתֵם לַיִי' אֱלֹהֵיכֶם:

כאשר שמעו יושבי גבעון את אשר עשה יהושע ליריחו ולעי, הם פחדו לנפשם, לכן התנהגו בעורמה מה הם עשו? הם התחפשו לאנשים שבאו מארץ רחוקה, והם לא תושבי הארץ, ולראיה לכך הם באו עם נעלים בלזיות ומטולאות ברגליהם, ולבשו שמלות בלזיות, ובקשו מיהושע לכרות להם ברית שלא יהרגו אותם, והנשיאים חקרו אותם אולי הם משבעת העמים שעליהם אמרה תורה לא תכרות להם ברית, והם הצהירו שהם באו מארץ רחוקה לכבוד הקב"ה שעשה נפלאות גדולות לעם ישראל במצרים, ולשני מלכי האמורי סיחון ועוג, ושהזקנים שלהם יעצו להם לבוא ולהכנע לכם ולבקש מכם שתכרתו לנו ברית, להחיותם ולא להורגם, ולהוכחה שדבריהם אמת, הראו להם לחם יבש, ונאדות יין שהיו חדשים, ועכשיו התבקעו, והשמלות והנעלים שבלו מרוב ריחוק הדרך.

אכן יהושע כרת להם ברית להחיותם, וכך נשבעו להם הנשיאים.

והנה לאחר שלשה ימים, נתגלה שהאנשים הללו הם תושבי הארץ שמתגוררים בערים גבעון, כפירה, בארות, וקרית יערים, כל ארבע

הערים שוכנות קרוב לירושלים, וכשהבינו את התרמית שעשו להם, לא יכלו להרוג אותם שכבר נשבעו להם.

קרא להם יהושע ושאל אותם למה רימו אותו? ויענו את יהושע ויאמרו כי הגד הגד לעבדיך את אשר צוה יי' אלהיך את משה עבדו לתת לכם את כל הארץ ולהשמיד את כל ישבי הארץ מפניכם ונירא מאד לנפשתינו מפניכם ונעשה את הדבר הזה. (יהושע ט כד)

אמרו ליהושע ועתה הננו בידך פטוב וכישר בעיניך לעשות לנו עשה (שם כה).

ויתנם יהושע ביום ההוא חטבי עצים ושאבי מים לעדה ולמזבח יי' עד היום הנה אל המקום אשר יבחר: (שם כז) ולכך נקראו הגבעונים נתינים, כי יהושע נתן אותם להיות חוטבי עצים ושואבי מים וכו'.

והנה לאחר שחרב המשכן בשילה, הקימו את המשכן בעיר נב, מסופר בנביא (שמואל א כא) כשברח דוד מפני שאול הגיע לנב עיר הכהנים, וכיון שאחזו לדוד בולמוס, ביקש מאחימלך הכהן הגדול שיביא לו מלחם הפנים, כי לא היה לחם אחר, אחימלך נתן לו מלחם הפנים, וכמו כן נתן לו את החרב של גולית.

כשראה זאת דואג האדומי, הלך וסיפר לשון הרע לשאול המלך (שם פרק כב) שאנשי נב עזרו לדוד כשברח מפניו, ונתנו לו מחסה ובכך עזרו לו למרוד במלך, ועוד ששאל דוד באורים ותומים, ואין אפשרות לשאול רק למלך או לאב בית דין או למי שהציבור צריך לו, כמבואר ביומא (עא:) ובכך שדוד המלך שאל, הוא מראה את עצמו כמלך והוא מורד בכך.

איתא במדרש (מדרש תהלים מזמור נב א-ב) למנצח משפיל לדוד: בבוא דואג האדומי ויגד לשאול ויאמר לו בא דוד אל בית אחימלך: שואל המדרש מהו ויגד לשאול? כך אמר לו, עשה דוד מלך בחיך, לפי שאין שואלין באורים ותומים אלא למלך ולבית דין ולמי שצורכי רבים תלויין בו, ודוד הוא נשאל באורים ותומים, כיון ששמע כן מיד נכנסה בשאול רוח קנאה.

מיד שלח שאול לקרוא לאחימלך, אמר לו מדוע קשרת קשר עם דוד למרוד בי, והבאת לו לחם וחרב?

אמר לו אחימלך: לא ידעתי שהוא בורח ממך, ידעתי שהוא חתן המלך ולכן דאגתי לו.

שאול לא קיבל את זה, וציוה על עבדיו שיהרגו אותו. וכשסירבו לכך, בא דואג האדומי והרג את אחימלך ואת כל תושבי נב עיר הכהנים.

כמ"ש (שמואל א כב) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְדֹאֵג סֹב אֶתָּה וּפְגַע בַּכֹּהֲנִים וַיִּסֹּב דֹּאֵג הָאֲדָמִי וַיִּפְגַּע הוּא בַּכֹּהֲנִים וַיָּמָת בַּיּוֹם הַהוּא שְׁמָנִים וַחֲמִשָּׁה אִישׁ נִשָּׂא אֶפֶוד בָּד: וְאֵת נֹב עִיר הַכֹּהֲנִים הִכָּה לְפִי חָרֵב מְאִישׁ וְעַד אֲשֶׁה מְעוֹלָל וְעַד יוֹנֵק וְשׁוֹר וְחִמּוֹר וְשָׁה לְפִי חָרֵב: חוץ מאביתר בן אחימלך שהצליח לברוח.

והנה הגבעונים היו מספקים עצים ומים לתושבי נב עיר הכהנים, ובתמורה לכך היו מקבלים מהכהנים את פרנסתם, ועכשיו שהרגו את כל תושבי נב, לא היה לגבעונים מהיכן להתפרנס, ולכן נחשב לשאול כאילו הרג את הגבעונים. וזו הסיבה השניה שהיה רעב בימי דוד שלוש שנים.

אחר ששמע דוד על שתי הסיבות שהביאו לרעב, אמר דוד: את התביעה על כבודו של שאול, הרי כבר אין בידינו לתקן, הואיל וכבר עבר שנים עשר חודש מאז שנפטר שאול, ואין דרך להספיד.

ואולם את הנזק שנגרם לנתינים, יש בידינו לתקן. ולכן, נקרא לנתינים ונפייס אותם. (שמואל ב כא)

מיד – קרא המלך לגבעונים, ושאל אותם במה אפשר לפייס אותכם?

ויאמרו לו הגבעונים: אין לנו כסף וזהב עם שאול ועם ביתו, כי אם נפשות! אנחנו לא רוצים כסף אלא נקמה...

אמרו לו הגבעונים לדוד המלך: איש אשר כילנו – יותן לנו שבעה אנשים מזרעו של שאול, ונמיתם בתליה.

פייס אותם דוד וביקש מהם למחול, ולא נתרצו הגבעונים. עד שיביאו להם שבעה אנשים מזרעו של שאול.

כמ"ש "יתן לנו שבעה אנשים מבניו והוקענום, וכו' ויאמר המלך אני אתן".

ויקח המלך את שני בני רצפה בת איה אשר ילדה לשאול את ארמני ואת מפבשת ואת חמשת בני מיכל בת שאול אשר ילדה לעדריאל בן ברזלי המחלתי: ויתנם ביד הגבעונים ויקיעם בהר לפני יי' ויפלו שבעתם יחד והמה המתו בימי קציר בראשנים בתחלת קציר שערים:

למה בחר דוד באלו למות ולא בשאר זרעו של שאול?

אמר רב הונא: העבירום – לזרעו של שאול – לפני ארון ברית ה', כל שהיה הארון קולטו, היה הולך למיתה, וכל שאין הארון קולטו, נבדל לחיים.

ולפיכך גזר עליהם דוד שלא יתחתנו בהם, כי אמר דוד: שלשה סימנים יש באומה זו: א. רחמנים. ב. ביישנים. ג. וגומלי חסדים.

רחמנים: דכתיב: ונתן לך רחמים ורחמך היינו, שיהיה לך מדת הרחמים כדי שתרחם על הבריות. וכו'.

כל שיש בו סימנים הללו, ראוי להדבק באומה זו, וכל שאין בו אין ראוי להדבק בו.

אמרו רבותינו בגמרא (ביצה לב): אמר רב נתן בר אבא אמר רב: עשירים שבבל יורדים לגיהנם. מספרת הגמרא על שבתאי בן מרינוס שהגיע לבבל, והיה צריך כסף למחייתו. לכן ביקש מעשירי המקום שיתנו לו כסף לסחור בו, שיהא לו ולהם ריוח, ולא נתנו לו.

ביקש מהם שבתאי מזונות כצדקה, וגם לא נתנו לו. אמר: אלו העשירים מהערב רב הם, דכתיב ונתן לך רחמים ורחמך, כל המרחם על הבריות – בידוע שהוא מזרעו של אברהם אבינו, וכל מי שאינו מרחם על הבריות – בידוע שאינו מזרעו של אברהם אבינו.

כתב הרמב"ם (הלכות עבדים פרק ט הלכה ח) מותר לעבוד בעבד כנעני בפרך, ואף על פי שהדין כך, מדת חסידות ודרכי חכמה, שיהיה אדם רחמן, ורודף צדק, ולא יכביד עולו על עבדו, ולא יצר לו, ויאכילהו וישקהו מכל מאכל ומכל משתה. חכמים הראשונים היו נותנין לעבד מכל תבשיל ותבשיל שהיו אוכלין, ומקדימין מזון הבהמות והעבדים לסעודת עצמן, הרי הוא אומר כעיני עבדים אל יד אדוניהם כעיני שפחה אל יד גבירתה.

וכן לא יבזהו ביד, ולא בדברים, לעבדות מסרן הכתוב לא לבושה, ולא ירבה עליו צעקה וכעס, אלא ידבר עמו בנחת וישמע טענותיו, וכו' ואין האכזריות והעזות מצויה אלא בעכו"ם עובדי ע"ז, אבל זרעו של אברהם אבינו, והם ישראל שהשפיע להם הקב"ה טובת התורה, וצוה אותם בחקים ומשפטים צדיקים, רחמנים הם על הכל.

וכן במדותיו של הקדוש ברוך הוא שצונו להדמות בהם, הוא אומר ורחמיו על כל מעשיו, וכל המרחם, מרחמין עליו, שנאמר וְנָתַן לָךְ רַחֲמִים וְרַחֲמֶךָ וְהִרְבֶּךָ.

בספר 'לקראת שבת' (דרשו) הביאו את שסיפר רבי שלמה זלמן פרידמן שליט"א אב"ד סאנטוב ליקווד.

מעשה שהיה בבעל תשובה, העולה ומתעלה במעלות התורה והיראה, שסיפר על השתלשלות המאורעות שגרמו לו להתקרב לדרך התורה וכך סיפר.

אני גדלתי כגוי גמור להורים גויים בסביבה גויית, ולא ידעתי כל השנים ממהו אחר. לאחר שגדלתי והייתי לאיש, התחלתי לעבוד במסעדה של גויים.

יום אחד ניגש אלי בעל הבית ואמר לי, שהוא נוסע לכמה ימים לחופש, הוא נתן לי את מפתחות המסעדה, והורה לי שבכל לילה לאחר שהקונים האחרונים עוזבים את המקום, יהיה תפקידי לנקות את כל המסעדה ולזרוק לפח הזבל שבחוץ, את כל שאריות האוכל עד שובו ביום הראשון.

כשראיתי שנשאר הרבה אוכל, חשבתי לעצמי שממש חבל שאנשים לא יהנו מהאוכל, לא היה לי לב לזרוק את האוכל לזבל, על כן החלטתי לחלק את האוכל שנשאר לנצרכים.

מול המסעדה שכן 'מושב זקנים' של גויים, ובערבו של יום לקחתי את כל האוכל, נכנסתי למושב הזקנים, והתחלתי לחלק את האוכל לזקנים הגויים שהיו שם, כמובן שכולם נהנו מאד ממאכלים מיוחדים של מסעדה יוקרתית, ברם היה שם גוי אחד שלא הסכים בשום פנים ואופן לקבל את האוכל ממני.

ביום הראשון חשבתי אולי זה מקרה, אולם כאשר הדבר חזר ונשנה שאלתי אותו מדוע אינו טועם מהאוכל? והלא כולם אוכלים ואינו צריך להתבייש!!!

אמר לי הגוי דבר אחד שזעזע אותי נורא, אני לא רוצה ליהנות ממך, בגלל שאתה יהודי...

כששמעתי את דבריו לא ידעתי אם לבכות או לצחוק, אמרתי לו אתה נורמאלי? אני יהודי?? מי כמוני יודע שנולדתי להורים גויים, והם גידלו אותי כל השנים, אני גוי גמור, למה אתה אומר לי שטויות כאלו?

אך הגוי התעקש, ואמר שמע היטב, מחשבה כזאת שיהיה לך, לחוס על האוכל שנשאר, לחלק אותו לאנשים ולא לזרוק לפח, זה שייך רק ליהודי ולא לגוי.

מספר בעל התשובה, כששמעתי את דבריו חלחלה אחזתני, והתחלתי לחשוב, אולי יש איזו ממשות בדבריו, המשיך הבעל תשובה לספר, התקשרתי מיד לאבי ושאלתי אותו על מוצאי, אולי אני יהודי? אך אבי אמר לי שלא אשגע אותו בשגיונותי, ואפסיק להפריע לו עם דברים שאין להם שום הגיון ושכל.

אך לאחר שנקפו ועברו הימים, החלטתי שאני לא שותק, והתחלתי שוב 'לשגע' את אבי בתוקף, ולשאול אותו על מוצאי, ולאחר ששמעתי את אבי מתחיל לגמגם קצת, לחצתי עליו ביותר, עד שיום אחד נשבר אבי והודה לי שאכן כן, אתה

יהודי אמר לי, כי אמך היא יהודיה ואם אמך יהודיה אתה יהודי גמור, השתוממתי מאד, ועתה הוברר לי מנין הגיעה לי כזו מחשבה של אהבת חינום לרחם על אנשים אחרים.

אכן היטב הגדיר הגוי הזקן רק יהודי מסוגל לרחם על אנשים אחרים בחינם אין כסף, ומאז התחלתי להתקרב לצור מחצבתי, ולאחר תקופה זכיתי לשוב בתשובה, והיום הנני ב"ה יהודי כשר המקפיד על קלה כבחמורה.

הרב חיים מיכאל דב וייסמנדל זצ"ל בספרו מן המיצר כותב: בשבת קודש פרשת שמיני הגיעו הנאצים ימ"ש לנייטרא, העדה הקדושה הזאת קהל נייטרא, איכה הוליכו אותם כצאן לטבח אל המסעות, הישתכחו הצורות הקדושות בשר ודם שכולו נשמה, תלמידי חכמים גדולים צדיקים גמורים, ואנשים ונשים פשוטים תמימים, יראי השם, השיתכחו האבות והאמהות והילדים, האבות שהלכו בגלות הזה ואין בידיהם כלום רק טלית ותפלין וחומש חק ישראל, ואיזה מסכת.

האמהות אשר לא הוליכו עמם אלא מנורה של שבת וחבילה של נרות ואיזה חתיכות מזון למען הילדים, ילדיהם הטהורים אשר הלכו אחריהם ושכבו בחיקם במסע רצח הזה, מי בעולם יאמין לנו מחר, את חייהם הקדושים ואת מותם הנורא, אם אנו בעצמנו ככה נשכחם היום הזה.

איך עמד לעומתם מסביב המון גדול, שש ושמח מלא וגדוש מאמונה הקטולית, אנשים ונשים לאלפים שנופלים תמיד על ברכיהם למראה כומר וכומרת, איכה שמחו ורקדו על השלל המוכן להם מבית שכניהם האומללים האלה, אשר חיו עמהם יחדיו מיום לידתם עד היום הזה, איכה צחקו ושחקו למראה הילדים והעוללים בחיק אמותם המוכנים לאבדון, ואיך נתמלאו כל בתי אמונתם שמחה, לדעת כי יצא הכליון על העדה היהודית הזאת, אשר עמדה עמהם בנייטרא קרוב לאלף שנה, ואך שלום ומישור פעלה כל הימים.

איה סופר אשר יספר וצייר הצר צורה לחיה הטורפת הזאת המלובשת בלבוש עבודת שמים, ההמון הזה אשר באצבעותיהם המלוכלכות בדם, מכים צורת של שתי וערב על החזה, המלאה רציחה ופיהם המזוהם מלא רחש לאמר צדיקים אנחנו ולא חטאנו, כמו היהודים החטאים האלה ולעיניהם ולמצותם ובכח מכותיהם כורעת כל העדה היהודית הקדושה הזאת על הברכים. וכו'

איכה יבינו הכופרים הזקנים הרשעים-הצדיקים, אשר בפיהם מכפרים לכל פשעי עדתם המרשעת, הצנועים אשר בגלוי לא נשאו אשה כל ימיהם, ובסתר מלאו את כל תאותיהם למאות, האכזרים אשר לא ידעו הטעם של חיי משפחה, איכה יבינו הם לזעקו של אותו הזקן אשר התחיל לצעוק לשמים, את הודוי של העדה הקדושה הזאת וכו'.

ועמד אותו העני המתפרנס מגידול תרנגולים, תלמיד חכם מובהק ומפורסם מו"ה אייזיק ראזענצווייג הי"ד, וצעק והתחנן מחלון מרכבת הרצח, אל מכיו אשר צחקו צחוק גדול, וירקו בפניו, כי איכה יבינו המה הרחמנים, אל בקשת היהודי האכזר הזה, אשר אשתו וילדיו הקטנים סבבוהו ומבקש את נוגשיו בתחינה ובבקשה לאמר: לכו לביתי ותנו מים ומזון לתרנגולים, כי לא אכלו ולא שתו זה יום שלם...

עד שראה ר' אייזיק ז"ל את חברו מו"ה משה יודא צילץ הי"ד אשר באותה שעה נשאר עוד חוץ לגזירה עומד מרחוק וצעק אליו בקול גדול "צער בעלי חיים דאורייתא תנו מים ומזון לתרנגולים"

והמה הצדיקים ואנחנו החטאים, המה הרחמנים שאסרו את השחיטה של בהמות ועופות על ישראל האכזרים, המה אשר עליהם אמר הנביא (הושע יג יג) זָכַחַי אָדָם עֲגָלִים יִשְׁקֹוּן.

זה לעומת זה, כאן עומדים גויים פולנים, ורואים איך שלוקחים בני אדם אל משרפות האש, ומסתכלים על זה בהנאה אכזרית, מבלי שום נקיפת מצפון, ומבלי טיפה של רחמנות! ואילו כאן עומד יהודי בתוך רכבת המוות, מעונה

ומושפל ורעב לפת לחם, ועל מה הוא חושב ברגעיו
 האחרונים? על צערם של העופות, שירעבו לפת לחם בביתו!!
 שיא האכזריות - כנגד שיא הרחמנות! מי כעמך ישראל,
 רחמנים בני רחמנים!

מסופר על הרב ר' ברוך תאומים פרנקל זצ"ל (אב"ד לייפניק,
 מחבר הספר ברוך טעם, חמיו של הדברי חיים מצאנז).

וכך מסופר עליו כי פעם באה הגבירה הנודעת תמר"ל
 מוורשא, והציעה לפניו לשדך את בנה עם בתו המושלמת.

ההצעה נראתה להברוך טעם, אבל הוא לא נראה שמח
 כפי שהיה עליו לשמוח כשהוא מארס את בתו?

הגבירה שאלה אותו לסיבת עצבונו? נענה ואמר, אמנם
 היה עלי לשמוח, אך כיצד אוכל לעלוז כאשר ר' יעקב חולה!!!

שאלה הגבירה מיהו ר' יעקב זה? האם הוא דיין או פרנס?
 לא השיב הרב, הוא הסנדלר של העיר?

סנדלר?!!! תמהה, שמא הוא קרוב משפחה? לא ענה הרב,
 סתם יהודי יקר.

הגבירה לא הבינה, סתם סנדלר, לא קרוב, ולא מודע,
 ומפני חוליו אין הרב יכול לשמוח באירוסי בתו?!!!

והרב לא הבין את השאלה, יהודי חולה והוא ישמח? היכן
 הלב היכן הרגש היהודי?

אמר הרב: אם הגבירה אינה מבינה זאת, אין הוא יכול
 להשתדך עמה...

כ"ק האדמו"ר בעל השפע חיים מצאנז סיפר בשם אביו
 שבילדותו, כשהיה יחד עם שאר הנכדים אצל הסבתא ע"ה
 בתו של הברוך טעם, הרימה שרוול בגדה והראתה לנכדיה
 סימן של מכה וחבורה בזרועה השמאלית שנעשה לה בידי
 אביה.

היא סיפרה להם מעשה שהיה בימי ילדותה. בשכנותם בעיר לייפניק התגורר בבית ישן, איש פשוט אחד סנדלר במקצועו, שנפל פעם למשכב, אשתו באה ברוב צערה בפני זקני הקדוש הברוך טעם לבקש שירבה בבקשת רחמים לרפואתו, כשהיא מסיחה את לבבה בבכיות ויללות שיש לה בנים קטנים והיא נשאת ללא תומך ומפרנס.

הרב מלייפניק ישב והאזין לקול צעקתה כשפניו הקדושות חוורים כסיד וניכר עליו שלא מוצא מנוח לנפשו מרוב צער ויגון. תוך כדי כך הגיע לאזנו קול שחוק ילדים מהמטבח הסמוך לחדרו, מיד קם ממקומו ונכנס לשם וכשמצא את בתו ילדה בת שמונה יושבת ומשחקת עם חברותיה ניגש אליה ברוב צער ומרירות הנפש, וגער בה אוי לי מה קורה בבית... היהודי השכן יענקל שוסטער אינו בקו הבריאות ואת חומדת לך שחוק... ותוך כדי דיבורו צבט לה בזרועה, שהשאייר בה רושם לאורך ימי חייה.

על עלייתו של הרב מבריסק רבי יצחק זאב סולובייציק זצ"ל לארץ ישראל, מסופר, כי בשנת תש"א ערב פרוץ המלחמה העולמית השניה, הרגישו בכל המקומות שבליטא ובפולין שהאדמה בוערת תחתם, והמקום הוא מקום סכנה וצריך לברוח.

הרב מבריסק ברח מבריסק לוילנא. ומוילנא ברחו חלקם לאמריקה, חלקם לשנחאי, וחלקם לארץ ישראל.

בנסיעה זו של הגרי"ז ובניו, הצטרפו אליהם ר' אליעזר יהודה פינקל זצ"ל ראש ישיבת מיר, ועמהם קבוצה מישיבת מיר ובתוכה רבי אברהם שמחה הכהן קפלן זצ"ל לימים רב ואב"ד העיר צפת.

על אותה נסיעה במחיצת הרב מבריסק סיפר לימים הרב שמחה קפלן זצ"ל.

נסענו והטלטלו בדרכים לא דרכים במשך חודש ימים. מוילנא נסענו למוסקבה שברוסיה ברכבת יום שלם, לאחר

יומיים שהתעכבו במוסקבה, המשכנו לאודסה, קצה רוסיה, אליה הגיענו בניסי ניסים, לאחר נסיעה של יומיים, חצי שעה קודם כניסת השבת.

כשהגיע ער"ש היה שרוי הגרי"ז בדאגה עמוקה, פן לא יגיעו למחוז חפצם קודם כניסת השבת, כך שעות ע"ג שעות עמד ע"י חלון הרכבת וספר תהילים בידו, טיפות טיפות של זיעה נטפו ממצחו, על אף חוזק הקור של האקלים האזורי, וצופה היה מידי פעם דרך החלון ומתבונן בשבילי החמה.

מראהו היה אז חיל ומורא, פחד היה להביט בדמותו הטהורה, ואז כאשר הרכבת נעצה, ירד בחיפזון ובקפיצה את המדרגות, וכה היו דבריו אז, השקיעה בטרם באה, אך אצלי כבר שבת.

שמנו לב שהרב נמנע מללכת לתפילה בבית הכנסת המקומי, ושאלנוהו האם הוא חושש על טיב ומהות הקהילה וכדו'? ואולי גם לנו אסור ללכת להתפלל שם.

לא ולא השיב הגרי"ז הסיבה היא אחרת לגמרי, בני הקהילה ישמעו שהגיע למקום רב, וכנראה יבקשו לשוחח עמי ולשאול שאלות שונות, כי עד כה לא היה להם אל מי לפנות.

בבית הכנסת עלולים להמצא אנשי בולשת מקומית מטעם המשטר העריץ, והם יחשדו באותם יהודים, משום עצם העובדה שהם ממתיקים סוד עם נתין זר, דבר זה יגרום למאסרם ואולי אף גרוע מכך, רודף אינני רוצה להיות.

בעצם יום השבת רצו השלטונות המקומים לחסן אותנו ע"י וריקה, אולם הגרי"ז סירב בכל תוקף, ואמר: בגוף שלי לא יעשו חילול שבת.

בעיר אודסה היינו עד מוצש"ק, ואז הפלגנו באוניה לאינסטנבול שבתורכיה, ומשם המשיכו לחלב שבסוריה, מחלב נסענו ברכבת לבירות שבלבנון, ומבירות המשיכו במוניות עד לחיפה.

הנסיעה באוניה מאודסה לאינסטנבול אורכת יומים, אבל משום מה האוניה התעכבה בדרך יותר מן המתוכנן, ובינתיים אזל מלאי המזון שלקחנו עמנו, כשרות האוכל ממטבח האניה היתה מפוקפקת וכמעט שהיינו אובדי עצות.

כשהרגיש בכך האחראי על המטבח באניה, ניגש בהכנעה לרב מבריסק זצ"ל וסיפר לו כי במחסן האוניה יש עמו כלים חדשים שעדיין לא השתמשו בהם כלל, וכי הוא יכול להכין בהם עבור הרב ומליוו מאכלים של ירקות וכדומה ללא כל חשש.

הגרי"ז זצ"ל הסכים והודה לו על טוב ליבו, הוא גם סיפר על כך בשמחה לרבי אליעזר יהודה פינקל זצ"ל ראש ישיבת מיר שגם הוא הפליג באוניה זו לארה"ק כאות וסימן לכך שהם זוכים לסייעתא דשמיא.

וכן שלח עם אחראי על המטבח את רבי שמחה קפלן זצ"ל כדי שיבעיר את האש בבישול הירקות שלא יהא בהם חשש בישול גויים חלילה.

בדרך אל מרתף המטבח, נענה האיש לרבי שמחה קפלן זצ"ל בודאי נשלחת עימי מחשש לבישול עכו"ם, והרי ידוע לך כי הנני יהודי כשר.

כאשר חזר רבי שמחה זצ"ל מהמטבח, ושח את הדבר, נהנה הגרי"ז זצ"ל מהדבר ואמר, רק עתה נסתלקה תמיהתי.

הרי אמרו חז"ל שלשה סימנים יש להם לישראל רחמנים ביישנים וגומלי חסדים, וביאור הדבר שרק טבעם של ישראל שהם רחמנים, והם בלבד מצוינים במידה זו, אבל טבעם של עכו"ם שאכזרים הם וא"כ היתה תמיהתי גדולה, האיך רצה הלה להיטיב עמנו?

אכן עתה נסתלקה תמיהתי.

(כשהגיע לארץ רבי שמחה קפלן, למד בישיבת לומז'ה בפתח תקוה. וביום ה' אדר תש"י נשא לאשה את רעייתו, בתו של רבי אברהם זילברמן רבה של צפת,

שנפטר כשנתיים קודם לכן. ובסידור חופה וקידושין כובד הרב הראשי הרב הרצוג, שבאותו מעמד הכתירו לרבה הראשי של העיר צפת.

בכל עניני העיר היה מתייעץ עם החזן איש, מסופר כשהתחיל את רבנותו היה עדיין צעיר לימים, והנה יום אחד הגיע אליו מברק מהחזן"א וכתוב בו כי שיעור מקוה כשרה הוא כך וכך. התברר כי באותו זמן ניגש אחד מתושבי צפת לשאול את החזן"א מהו שיעור של מקוה? חשש החזן"א כי מטרת השואל לנגח אח"כ את הרב הצעיר, ומיהר לשגר לו מברק.

הרב נלחם בכל כוחו שלא יקברו בבית הקברות הישן בצפת, בהיותו סבור שכל האיזור מלא קברים, וזה קבר על קבר, אך קרה פעם ואנשי החברה קדישא לא שמעו בקולו והמרו את פיו, הרב הקפיד עליהם, וכולם רח"ל קיפחו את חייהם תוך תקופה קצרה.

תמיד חזר והתבטא אני יושב על הכסא של הבית יוסף, וא"כ לא ויתר ולא התפשר כהוא זה על מנהגי הבית יוסף בכל תחום, ואמר שבצפת גם האשכנזים קיבלו חלק ממנהגי הבית יוסף ומפסקיו. פעם הוזמן לסנדק בברית שעשה אחד מתושבי צפת, והנה בשעת הברית לא ברך האב ברכת שהחינו כי כך נהוג בעדתו, משהעיר לו ע"כ ר' שמחה השיב כי אצלם אין נוהגים לברך שהחינו אך ר' שמחה בשלו גוזרני עליך בתור רב העיר שהנך חייב לברך שהחינו לפי מנהג המקום זו עירו של הבית יוסף וכך הוא פסק, ומשהלה סרב קם ר' שמחה ועזב את המקום.

רבי שמואל רזובסקי זצ"ל הירבה לבקר בצפת, ובשבתות כאלו בילה שעות ע"ג שעות במחיצת ר' שמחה זצ"ל. כאשר כליל שבת היו יושבים ומשוחחים ביניהם עד שלש לפנות בקר, ובשבת ביום מזמן הקידוש ועד הצהריים. אח"כ פנו למנחה וסעודה שלישית בביהכ"ס, ומשם שוב לביתו של ר' שמחה עד השעות הקטנות של הלילה. רבי שמואל שידך את בתו של ר' שמחה, עם בחיר תלמידיו רבי מרדכי דרורי שליט"א ראש ישיבת חמד ורב בית המדרש חמדת צבי בבני ברק.

אורח שהגיע בבין הזמנים לצפת שאלו על כשרות הלחם שבהשגחתו? שאלו ר' שמחה מה נראה לך עיקר הבעיה בלחם שמטריד אותך? ענה לו שחושש מג'וקים ונמלים בלחם, מחמת חוסר ניפוי טוב בקמח. ענהו ר' שמחה לדעתי אין חשש, ומצד הג'וקים ונמלים שאתה חושש, לך למכולת תקנה לחם וגם תרסיס נגד ג'וקים ונמלים והסיפור יגמר.

פעם ראה ר' שמחה בעל תשובה שהיה טובל ורץ כל היום למקוה, רצה להניאו מכך, אמר לו ר' שמחה מה שתיקנו חכמינו טבילה הרי זה כדי שלא יהיו מצויים אצל נשותיהם כתרנגולים, אבל אתה מתנהג ככרוז במים ומה לעדיפות זו מתרנגול?

כשבוע טרם פטירתו פנה לאחד ממכריו ואמר לו: נכדי אמר לי, שהוא מבין כיצד פועל הרמזור, באדום יש לעצור, בירוק מותר לנסוע, ובצהוב צריך להתכונן, אני נמצא עכשיו באור צהוב, מתכונן. שבוע ימים לאחר מכן, נפטר ביום רביעי כ"ז טבת תשמ"ט. (ת.נ.צ.ב.ה.)

מעלת לימוד התורה ביחס לשאר המצוות

אמרו חז"ל (ירושלמי פאה פ"א ה"א): על המשנה "ותלמוד תורה כנגד כולם" כל מצוותיה של תורה, אינן שוות לדבר אחד של תורה. ובאר הגר"א דהיינו למילה אחת של תורה. דהיינו שכל המצוות ביחד לא שוות ללימוד התורה.

וכך כתב הרמב"ם (הלכות תלמוד תורה פרק ג הלכה ג). אין לך מצוה בכל המצוות כולן, שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה, אלא תלמוד תורה שקול כנגד כל המצוות כולן.

מעלת לימוד התורה בשבת

כתב המקובל החסיד הרב רחמים שרים זצ"ל תלמידו של גאון המקובלים בירושלים הרב שאול חיים דוויק הכהן זיע"א בספרו שערי דרך החיים (ח"ג סימן קצה) וז"ל ושמענו מפי הרב יוסף חיים (הבן איש חי) שהלומד בשבת עולה י"ז אלף פעמים על החול מפי מגידי אמת עכ"ד.

וכתב בספר שיבת ציון (ח"ב רלג, להרה"ג בן ציון מוצפי שליט"א): א"ל מו"א המקובל רבי סלמן מוצפי זצ"ל שצריך לומר י"ז אלף רבוא כי כך שמע מפי חכמי הקבלה שבירושלים (וזאת עפ"י הכתוב בספר עץ חיים למהרח"ו ובתקוני הזהר ועוד)

ואם כן 17 אלף ריבוא הוא מאה שבעים מליון. לפי זה לימוד תורה של שעה אחת בשבת, שווה כמאה שבעים מליון שעות של חול."

ומה שכתב הבן איש חי (שנה ב בהקדמה לפרשת שמות) ששעה אחת בשבת שווה כאלף שעות בחול, אמר לו אביו זצ"ל שהוא לאו דוקא ובדרך הפלגה כתב כן, (כמו שאומרים 'חמץ אפילו באלף לא בטל', ובאמת שגם ביותר מאלף, אינו בטל.)

חוברת זו שהנגך אוחזו בידך, נקראת בשקיקה על ידי כל שכבות הציבור, ורבים מוסרים מהם דרשות לציבור. ויש ביקוש להגדיל את התפוצה, כי אין הקומץ משיביע את הארי.

בסכום של 100 ₪ ניתן להדפיס כ-40 חוברות והנגך שותף בזיכוי הרבים. של מאות שעות של לימוד תורה בשבת קודש, והכל יהיה נזקף לזכותך.

להקדשת חוברות

עם הנצחה לעילוי נשמת או לברכה

במחיר עלות ניתן להתקשר 054-8428679